

STRAMA

Strategigruppen för Rationell Antibiotikabehandling och Minskad Antibiotikaresistens

Årsrapport 2002

Bakgrund

Strategigruppen för Rationell Antibiotikabehandling och Minskad Antibiotikaresistens, STRAMA, bildades 1995 som ett resultat av diskussioner mellan bl a Svenska Läkaresällskapets referensgrupp för antibiotikafrågor (RAF), Socialstyrelsen, Läke-medelsverket, och Smittskyddsinstitutet. Den primära målsättningen var att skapa en decentraliserad organisation för att få en bred förankring i landet. Genom smittskyddsläkarnas försorg bildades därför i varje landsting minst en regional STRAMA-grupp. I dagsläget finns 19 öppenvårdsgrupper och 5 slutenvårdsgrupper. I den nationella ledningsgruppen för STRAMA ingår för närvarande följande myndigheter och organisationer: Smittskyddsinstitutet, Smittskyddsläkarföreningen, Socialstyrelsen, Läke-medels-verket, Svenska Läkaresällskapets referensgrupp för antibiotikafrågor RAF och dess metodgrupp, RAF-M, Svensk Förening för Vårdhygien, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Apoteket AB, Stiftelsen NEPI, Statens Veterinärmedicinska Anstalt och Jordbruksverket. STRAMA har under 2002 haft ekonomisk finansiering genom Dagmaröverenskommelsen med 3 miljoner kronor. Medlen har fördelats mellan ledningsfunktion, nationella och lokala projekt. Inriktningen av STRAMA:s arbete 2002 har varit i enlighet med de mål som finns angivna i förslaget till nationell handlingsplanen mot antibiotikaresistens.

Antibiotikaförbrukning och resistens

Under STRAMA:s första verksamhetsår skedde en kraftig nedgång i antibiotikaförbrukningen i landet. Den största nedgången sågs i de lägsta åldrarna och det finns skäl att tolka denna nedgång som tecken på minskning av den onödiga förskrivningen av antibiotika vid virusinfektioner, t.ex. vanliga förkylningar. Ur statistiken kan också avläsas att minskningen framför allt gällt de preparat för vilka en återhållsamhet är önskvärd ur ett resistensperspektiv. Sedan 1997 har den totala antibiotikaanvändningen i landet varit relativt konstant. I de lägre åldersgrupperna sker dock en fortsatt minskning, medan en generellt ökad användning av antibiotika däremot har noterats hos personer över 80 år. Fördjupade analyser av orsakerna till denna ökning är önskvärd och planeras för närvarande. Kostnadsökningen för samtliga läkemedel i Sverige var under åren 1997-2002 70% men endast 9% för antibiotika. Antibiotikaresistensläget i Sverige är fortfarande gynnsamt sett ur ett internationellt perspektiv. Den ökade förekomsten av meticillin-resistenta gula stafylokocker (MRSA) är dock oroande. Spridning av kunskap om detta problem och initiering av preventiva åtgärder inom vård och omsorg har varit ett av de prioriterade områdena för STRAMA under 2002

Lokalt STRAMA-arbete

Lokala STRAMA-grupper

I de lokala STRAMA-grupperna pågår, ofta i nära samarbete med läkemedelskommittéerna och dess terapigrupper, ett kontinuerligt arbete i linje med STRAMA:s mål om en rationell antibiotikaförbrukning. Det lokala resistensläget följs också genom

samverkan med de lokala laboratorierna. Alla lokala STRAMA-grupper har möjlighet att söka ekonomiskt stöd för lokala projekt. Under åren 2000 och 2001 utdelades sammanlagt 1 miljon kronor i stöd till lokala projekt. Projektens inriktning spänner över ett brett fält och nedan ges några exempel:

Förekomst av antibiotika och resistensutveckling i sjukhusavlopp – Vid en enhet på länsjukhuset i Kalmar görs upprepade antibiotikakoncentrationsbestämningar och odlingar på avloppsvatten, sediment och biofilm. Samtidigt övervakas förbrukningen av samtliga antibiotika inom enheten. Två substanser har kunnat kvantifieras i avloppsvatten.

Antibiotikabehandling vid urinvägsinfektioner, öroninflammationer och lunginflammationer – En studie i syfte att kartlägga förskrivarnas följsamhet till de lokala rekommendationer som finns för dessa sjukdomstillstånd.

Läkares kunskap om bakteriell resistens mot antibiotika samt bedömning av svar från mikrobiologiskt laboratorium – En enkätstudie till 145 allmänläkare i Uppsala län som visade en acceptabel kunskapsnivå hos läkarna när det gäller resistens men otillräcklig kunskapsnivå för att kunna tolka laboratoriernas odlingssvar.

STRAMA-turné i Västra Götaland – En smittskyddsläkare och en informationsapotekare besökte vårdcentraler och undervisade om resistens och antibiotikaval. Vid besöken fördes också diskussioner om den lokala förskrivningsstatistiken.

Kartläggning och kvalitetssäkring av antibiotikaanvändningen på Huddinge universitetssjukhus – Kartläggningen visade bl. a. att nästan var fjärde behandlingssituation saknade dokumentation om indikation. Därefter har ett infektionskontrollprogram införts med rutiner för övervakning och dokumentation.

Övervakning av antibiotikaresistens i befolkningsgrupp med genomsnittlig antibiotikakonsumtion – Studien gav kunskap om vilken mängd odlingar och resistensbestämningar som krävs för att ge laboratorierna en säkerhet i bedömningen av det lokala resistensläget.

Föräldrautbildning på daghem i Vellinge kommun – Antalet läkarbesök och antibiotikakonsumtion för barn 0-6 år, mättes och jämfördes efter att föräldrautbildningar genomförts. Cirka 50 procent av föräldrarna genomgick utbildningen och en minskning med 14 procent i antal läkarbesök respektive 14 procent i antibiotikakonsumtionen noterades.

Undervisningsmaterial om infektioner riktat mot skolbarn – Materialet har använts i fjärde årskursens biologiundervisning. Vid utvärderingen kunde en ökning noteras i barnens kunskaper om behandling av och skillnader mellan bakteriella infektioner och virusinfektioner.

De lokala projekt som beviljades stöd under 2002 var följande:

Skriftliga fiktiva patientfall som utbildningsmodell inom området infektionssjukdomar (Skåne).

Riskfaktorer för septikemi med ampicillinresistenta enterokocker bland patienter på en avdelning för hämatologiska sjukdomar – en fall kontrollstudie (Uppsala).

Primärvårdsorganisation för studier av resistensutveckling vid urinvägsinfektioner (Kronoberg).

Kartläggning och kvalitetssäkring av antibiotikaanvändning på ett universitetssjukhus före och efter införandet av ett sjukhusövergripande infektionskontrollprogram (Stockholm).

Antibiotikaresistens hos bakterieisolat från primärvårdspatienter med okomplicerad urinvägsinfektion (Uppsala).

Nationellt STRAMA-arbete

Nationella STRAMA-gruppen

STRAMA:s nationella ledningsgrupp har under året haft två möten där inriktning och prioritering av verksamheten och samverkan mellan myndigheter och organisationer diskuteras och där beslut skett om fördelning av årets Dagmar-anslag. Under året har målbeskrivning och avgränsningar för STRAMA-arbetet reviderats och fastställts (se bilaga 1 och 2). På den nationella gruppens uppdrag leds verksamheten av ett arbetsutskott som har mandat att agera i dagsaktuella frågor.

Utbildningsdagar

- Årets STRAMA-dag var inriktad på antibiotikaförbrukningen i landet som åskådliggjordes genom presentationer av lokala studier och diskussioner om nationella behandlingsrekommendationer.
- I samarbete med SMI, Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet arrangerades en temadag kring insatser för att förebygga antibiotikaresistens i vårdformer utanför sjukhus. Ett mycket stort intresse till deltagande noterades främst från medicinskt ansvariga sjuksköterskor inom särskilda boendeformer. Den avslutande paneldiskussionen visade såväl önskemål om uppföljande temadagar som ett behov av rekommendationer för det praktiska arbetet.
- Under året arrangerades också en STRAMA-dag med fokus på antibiotikaanvändning inom slutenvård. Deltagarna på mötet, alla med erfarenhet av slutenvårdsstudier, var eniga om att dagens mått på förbrukningsdata ej utgör tillräcklig grund för en jämförelse med sjuklighet, vårdplatser och andra vårdmätare. Som ett resultat av detta har STRAMA beslutat att under 2003 genomföra punktprevalensstudier inom slutenvård enligt ett gemensamt protokoll.
- STRAMA bistod vid den SMI-dag som arrangerades under rubriken "Multi-resistenta bakterier i nordisk sjukvård". Under dagen presenterades lägesrapporter från England och de nordiska länderna.

Nationella STRAMA-projekt

- Den diagnos/förskrivningsundersökning, kallad "Infektionsregistrering 2000", som genomfördes i fem län 2000 har upprepats under 2002. Under en vecka fyllde primärvårdsläkare, på 140 vårdcentraler, i en blankett för samtliga patienter som sökte för besvär i samband med en infektion, totalt 5377 be-

sök. Ålders- och könsfördelningen var i stort sett identisk i de båda mätningarna, medan vissa förskjutningar i såväl diagnosfördelning som antibiotikaval kan ses mellan de två åren. Den preliminära analysen tyder t.ex på att följsamheten till gällande behandlingsrekommendationer vid behandling av urinvägsinfektioner hos kvinnor har ökat.

- STRAMA:s intensivvårdsstudie fortsatte även under 2002. I studien deltar nästan alla landsting och resultat redovisas löpande via en webbapplikation. Studiens utformning och kvalitet har rönt intresse inom EU och för närvarande pågår arbete med en ansökan om stöd från EU:s 6:e ramprogram.
- Planering pågår av en studie som ska kartlägga infektioner i barnfamiljer i jämförelse med geografiska skillnader i antibiotikaförbrukning. Studien är ett samarbetsprojekt mellan STRAMA och enskilda landsting.
- En studie planeras för att utvärdera de nya rekommendationerna för handläggning av okomplicerad öroninflammation. Undersökningen beräknas pågå ett par år eftersom 2000 barn ska inkluderas. En preliminär utvärdering kommer utföras då 800 barn är studerade. Även denna studie är ett samarbetsprojekt.
- En studie av antibiotikaanvändningen inom särskilda boenden är en nationell samarbetsstudie mellan STRAMA, Karolinska Institutet, Svenska Kommunförbundet och Apoteket. Studiens syfte är att beskriva behandlingen av infektionssjukdomar vid särskilda boenden för äldre samt att utveckla och pröva ett utbildningspaket inom detta område. En pilotstudie med insamling av data kring infektionsepisoder vid sju särskilda boenden har genomförts under 3 månader och analyseras för närvarande. Huvudstudien kommer att påbörjas under 2003. En delstudie avseende fokusgruppdiskussioner med personal kring infektionsbehandling vid särskilda boenden kommer att genomföras under 2003.

Föreläsningar och symposier

STRAMA har i samarbete med RAF och Läkemedelsverket anordnat ett expertmöte där nya riktlinjer för handläggning av impetigo (svinkoppor) utarbetats. Under året har också lokala STRAMA grupper, läkemedelskommittéer, specialistläkarföreningar och andra nätverk inbjudit STRAMA:s ordförande till föreläsningar och diskussionsgrupper. Dessa möten och tillfällen har haft hög prioritet och ger tillfälle till viktigt ömsesidigt informationsutbyte.

Andra aktiviteter

STRAMA har tillsammans med Smittskyddsinstitutet sammanställt en rapport över antibiotika- och resistensläget i Sverige, SWEDRES 2001. Rapporten inkluderar bakgrund, historiska och aktuella data och täcker perioden fram till och med 2001.

Under sammanställningen av Socialstyrelsens 1:a kvartalsrapport om läkemedelsförsäljning, med inriktning på antibiotika, har STRAMA bidragit med analyser och värderingar.

STRAMA:s webbsida har under året kontinuerligt presenterat nyhetsbrev innehållande rapporter om aktuella nationella och internationella aktiviteter.

STRAMA har under året varit en viktig samtalspartner för den svenska filmgrupp som fått EU-stöd för att göra en film om antibiotikaresistens.

Under året har kontinuerliga samtal förts med Apoteket AB och Socialstyrelsen för att säkerställa en fortsatt fri tillgång till statistik över antibiotikaförbrukningen.

Internationella aktiviteter

Det svenska STRAMA-arbetet har presenterats på flera internationella möten och konferenser. STRAMA deltar i det EU-stödda projektet ESAC (European Surveillance of Antimicrobial Consumption) vars mål är att kartlägga antibiotikaanvändningen i Europa. Under en konferens i England redovisades de data som hittills sammanställts. En rapport över deltagande länders data finns utgiven och visar Sverige och de nordiska ländernas unika och värdefulla tillgång till heltäckande statistik över antibiotikaförbrukningen. STRAMA:s ordförande har medverkat i ett expertmöte om antibiotikaresistens vid världshälsoorganisationens huvudkontor i Geneve. Ett flertal av STRAMA:s medlemmar har varit aktiva inför första ansökningsomgången av medel till forskningsprojekt till EU:s sjätte ramprogram.

Solna den 2 april 2003

För nationella STRAMA-gruppen

Otto Cars
ordförande

Bilagor:

1. Målbeskrivning
2. Avgränsningar
3. Ekonomisk redovisning

Målbeskrivning för STRAMA

(Fastställd i nationella STRAMA-gruppen 2002 12 11)

Bakgrund

Strama är en nätverksorganisation som initierades 1994. Strama består av grupper på landstingsnivå samt en central samordningsgrupp. Grupperna på landstingsnivå är sammansatta av experter från olika berörda verksamhetsområden. Medlemmarna i den centrala samordningsgruppen representerar berörda myndigheter och organisationer.

Målsättning

Stramas målsättning är att möjligheten till en effektiv antibiotikabehandling ska bevaras.

Strategier

- prioritering och samordning av aktiviteter inom nätverket
- ökad kunskap om infektioner och attityder till deras handläggning hos allmänheten och inom hälso- och sjukvården
- rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens.

Aktiviteter

- Bevaka resistensutveckling och antibiotikaförskrivning nationellt och internationellt samt identifiera problemområden
- Sammanställa och analysera kunskap inom prioriterade problemområden för att
 - identifiera åtgärder för omedelbar tillämpning i sjukvården
 - initiera framtagandet av handlingsprogram med målsättningar och åtgärder anpassade för praktisk tillämpning
 - påverka attityder och beteenden hos förskrivare och allmänhet
 - påvisa kunskapsluckor och initiera projekt inom dessa områden.
 - påvisa behov av förändringar i regelverk eller organisatoriskt stöd.
- Sprida kunskapsunderlag och förslag till åtgärder till berörda professioner, allmänhet, media och beslutsfattare kring
 - resistenssituation
 - antibiotikaanvändning
 - riskfaktorer för spridning av infektioner och resistens
- Aktivt medverka till att kunskap och förslag tillämpas i praktiken
- Utvärdera effekten av genomförda insatser

Avgränsningar för STRAMA-arbete

(Fastställda i nationella STRAMA-gruppen 2002-12-11)

1. Människa/Djur

STRAMAs projektmedel är reserverade för problemställningar utgående från humanmedicinen.

1. STRAMA/Vårdgivare

Huvudansvaret för att arbeta med kvalitetsförbättring av antibiotikaanvändning och med resistensprevention ligger hos vårdgivaren. Stödet till det lokala arbetet bör vara olika former av kunskapsstöd utöver ett visst ekonomiskt stöd till lokala studier som för år 2003 sätts till högst 1,5 miljoner kronor.

2. Sverige/Världen

STRAMA bör med kunskapsöverföring understödja arbetet med rationell antibiotikaanvändning i andra länder men kan ej ge direkt ekonomiskt stöd för att förstärka utländska eller internationella organisationer.

2. Kunskapsunderlag/ Basal forskning

STRAMA ska i första hand stödja projekt som ger ökat kunskapsunderlag för interventioner med fokus på antibiotikaförbrukning och spridning av resistens.

5 STRAMA/Myndigheter

STRAMAs medel ska ej användas för att täcka kostnader för arbete som klart faller inom myndigheters uppdrag. Projekt som ligger i den gråzon som kan uppstå ska bedömas från fall till fall.

6. Antibiotika/Antivirala medel/Antimykotika

RAF (Referensgruppen för antibiotikafrågor), och RAV (Referensgruppen för antiviral terapi) och RAM (Referensgruppen för antimykotika) är expertgrupper inom det antimikrobiella området. STRAMA:s huvuduppgift är att främja rationell antibiotikaanvändning och STRAMA bör därför i första hand stödja RAF:s arbete. Exempel på sådant stöd kan vara behov av att sammanställa kunskap som underlag för behandlingsrekommendationer. STRAMA kan även medverka till informationsspridning från RAV och RAM.

STRAMA	budget 2002	utfall dec 2002
<i>Kansli</i>	1 336	1 438
<i>IVA-studie</i>	263	288
<i>Nationella studier</i>	278	278
<i>Nationella gruppen</i>	65	64
<i>Strama-dagar</i>	100	168
<i>Projektmedel</i>	626	628
<i>Expertarvoden</i>	200	275
<i>Disponibelt</i>	132	
Totalt	3 000	3 139
Från 2001 år	218	
Till 2003		79